

СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ VI–XIV СТ.

РОМАН СЛАДКОПІВЕЦЬ

**КОНДАК
ПРО
ВІДРЕЧЕННЯ ПЕТРА**

СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ VI-XIV СТ.
ДЖЕРЕЛА ХРИСТІЯНСЬКОГО СХОДУ

У серії «**Джерела Християнського Сходу**»

побачили світ:

- 1.** Теодор Студит. **Поучення**
- 2.** **Мистецтво молитви.** Упорядник ерм. Харитон
- 3.** Никодим Святогорець. **Невидима боротьба**
- 4.** Григорій Ниський. **Життя Мойсея**
- 5.** Авва Доротеї. **Поучення і послання**
- 6.** **Щірі розповіді прочанина своєму духовному отцеві**
- 7.** Йоан Золотоустий. **Про священство**
- 8.** **Дідахе**
- 9.** **Християнське життя за Добротолюбієм**
- 10.** **Києво-Печерський Патерик**
- 11.** Теофан Затворник. **Про покаєння**
- 12.** Микола Кавасила. **Життя у Христі**
- 13.** Дмитро Туптало. **Лік духовний**
- 14.** Василій Великий. **Гомілії**
- 15.** **Древній патерик**
- 16.** Василій Великий. **Морально-аскетичні твори**
- 17.** **Святі отці про молитву та духовну тверезість**
- 18.** Теофан Затворник. **Нагадування всесесним монахи́ням про те, чого від них вимагає чернецтво**
- 19.** Микола Кавасила. **Пояснення Божественної літургії**
- 20.** Йоан Золотоустий. **Похвали святому апостолові Павлові**
- 21.** Кирило Єрусалимський. **Містагогійні катехизи**
- 22.** Ориген. **Про молитву**
- 23.** Григорій Ниський. **Про блаженства**
- 24.** Максим Ісповідник. **Глумачення Господньої молитви. Містагогія**
- 25.** **Ліствиця**
- 26.** Роман Сладкопівець. **Кондак про десять дів**

СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ VI-XIV СТ.

РОМАН СЛАДКОПІВЕЦЬ

КОНДАК
ПРО
ВІДРЕЧЕННЯ ПЕТРА

27

ДЖЕРЕЛА ХРИСТИЯНСЬКОГО СХОДУ

СЕРІЯ ЗАСНОВАНА У 1999 РОЦІ

СВІЧАДО

Львів • Видавництво “Свічадо” • 2017

Переклад з грецької: ієрм. Онуфрій (Олег Кіндратишин)

УДК 27-29

ББК 86.37-16

С 47

Обкладинка
Мар'яни Пелех

На обкладинці
мініатюра «Відречення Петра» із Хлудовського Псалтиря (IX ст.)
[із книги Щепкина М. *Миниатюры Хлудовской Псалтыри*. М. 1977]

Зображення когута на стор. 25 із іконостасу трапезної
церкви Унівської Лаври, різьба по каменю схм. Дам'ян (Дмитро Мимрик)

Сладкопівець Роман

С 47 Кондак про відречення Петра / Роман Сладкопівець ; пер. з гр. ієрм.
Онуфрій (Олег Кіндратишин). Львів : Свічадо, 2017. – 32 с.

ISBN 978-966-938-043-1

ISBN 978-966-395-199-7 (серія)

Пропонуємо поетизований переклад з грецької мови кондака св. Романа Сладкопівця Про відречення Петра, який навчає на прикладі з життя апостола Петра не втрачати надію на спасіння і не падати у відчай через гріхи. Боже милосердя ніколи не відмовляє у прощенні розкаяному.

УДК 27-29

ББК 86.37-16

ISBN 978-966-938-043-2

ISBN 978-966-395-199-7 (серія)

© Святоуспенська Унівська Лавра Студійського Уставу, 2017

Вступ

Кондаки – це богословські поеми, метричні проповіді, які складаються з одного або декількох вступів (кондаків) та багатьох строф (ікосів), пов'язаних між собою акростихом; строфи слідуєть законам візантійської поезії рівноскладдя та однаково-наголошеності. З-під пера св. Романа Сладкопівця (+ після 555), найбільшого церковного поета за всю тисячолітню історію Візантії, постало пребагато священних гімнів. Поет, який покликаний «словом запалювати людські серця», кондаком *Про відречення Петра* (SCh 128, 110-141) бажає вселити надію на спасіння людям, які впали у гріх і у відчай щодо прощення. Ця велична драматична поема розкриває євангельський епізод *Мт* 26:31-35; 57-58;67-75 з невеликими доповненнями із двох інших синоптичних Євангелій.

Джерелом натхнення для Кондака *Про відречення Петра* могли послужити проповіді св. Йоана Златоуста та його наслідувачів: *Про відречення Петра, і про Хрест, та про те, як Йосиф явився праобразом Христа* (PG 59,613-620), *Про Петра апостола та Іллю пророка* (PG 50,725-736), *Проповідь 83 на Євангеліє від Матея* (PG 57-58,447-456), а також *Проповідь 5 на Страсний Тиждень* св. Єфрема Сирійського (ed. Lamy, 1882, I, 431-439).

Кондак *Про відречення Петра* подає потрійний духовний урок:

- слід покладатися не на власні сили, а на милість Божу;
- ніхто з людей не безгрішний, будьте пильні, не легковажте;
- Боже милосердя ніколи не відмовляє у прощенні розкаяному.

Кондак закінчується рішучим ствердженням, що апостолу Петру, який покаюся, Господь простив його гріх відречення. Петро тут виступає, як образ і символ цілого людства, на яке сходять Божественне милосердя.

[Zincone S. *Romano il Melodo* / NDPAC III, 4602-4604. Grosdidier de Matons J. *SCh* 128, 99-109. Romano il Melode, *Kontakia*/2 (ed. Trombi U.), pp. 24-34. Успенский Н. *Роман Сладкопевец и его кондаки* / ЖМП, 1966, №11, 1967 и Богословские Труды, IV (1968), 191-201].

Мт 26:31-35;57-58;67-75

Тоді Ісус сказав їм: «Усі ви зневіряться у мені цієї ночі. Написано бо: Ударю пастиря, і розбіжаться вівці стада. А після мого воскресіння я випереджу вас у Галилеї». Озвався тоді Петро й каже йому: «Навіть якби всі зневірилися у тобі, я не зневірюся ніколи». Ісус же мовив до нього: «Істинно кажу тобі: Цієї ще ночі, перше, ніж заспіває півень, ти тричі мене відречешся». Каже йому Петро: «Навіть якби я мав з тобою вмрети, не відречуся тебе!» Так само мовили всі учні ...

Ті, що схопили Ісуса, повели його до первосвященника Каяфи, де зібралися книжники та старші. Петро ж ішов слідом за ним оподалік, аж до палацу первосвященника й, увійшовши до середини, сів із слугами, щоб побачити, чим воно скінчиться ...

Тоді вони почали плювати йому в обличчя та бити кулаками; інші ж били його в обличчя і промовляли: «Проречи нам, Христе, хто тебе вдарив?» Петро ж сидів надворі. Аж тут одна служниця підійшла до нього й каже: «І ти був з Ісусом Галилеєм». Але той перед усіма відрікся і заявив: «Не знаю, що таке говориш». Коли ж він вийшов до воріт, уздріла його інша й каже до тих, що там були: «Цей був з Ісусом з Назарету». Він знову, клявшися, відрікся: «Не знаю я цього чоловіка». Десь трохи згодом приступили ті, що там стояли, і заговорили до Петра: «Ти таки справді один з них, бо й твоя вимова тебе виявляє». Тоді Петро почав клястися та божитися: «Не знаю я цього чоловіка». І враз заспівав півень. І Петро згадав те слово, що Ісус сказав був: «Раніше, ніж півень заспіває, ти тричі зречешся мене». І вийшовши звідтіль, заплакав гірко.

Кондак, глас 8

Акростих: *Смиренного Романа хвала*
(τοῦ ταπεινοῦ Ῥωμανοῦ αἵνος)
У Святый і Великий Четвер

Кондак 1

Пастирю Добрий, що душу свою поклав за овець,
Поспіши та спаси, Святый, стадо твоє.

Кондак 2

Грізні хвилі забувши й від слова дівиці змінившись,
Петро промовляв: Христе Боже,
Бурею на морі поглинений, я слушно настрахався,
А тут словом запитуваний, я відреченням ниць повалився.
Але зі сльозами до тебе взиваю:
Поспіши та спаси, Святый, стадо твоє.

Кондак 3

Друга прірва в землі – ця служниця; однак керманича згодом
знайшовши,
Я тікаю у пристань до тебе;
Господи, в посольство тобі надішлю мої сльози,
Тож і взиватиму я тобі:
Поспіши та спаси, Святый, стадо твоє.

Ікос I

Ум піднесімо, серце запалімо, духа не гасімо,
Душею підведімося й аж співстраждати із Безстрасним
попшімо.

Всяк помисел многотурботний полишімо,
Й до Розп'ятого на Хресті прилучімося;
Разом з Петром, якщо завгодно, всі ходімо,
Разом із ним в Кайяфин двір.

До Христа Петровими колись словами увізвимо:
Хоч на Древі Ти піднесений, хоч до гробу Ти зійшов,
Разом з Тобою ми страждаємо й вмираємо, й взиваємо:
Попіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Ікос 2

Неспроста, христолюбиві, ми згадали про Петра,
Але щоб наслідувати любов приятеля Христа,
А не його, оттакого боязкого, відречення і втечу.
Бо Петро сперш любов'ю горівши,
Загаснув зі страху невдовзі опісля.
І все ж прийнявши його заповзяття,
Христос зважив на душевне терзання,
Побачивши немічне єство це й смиренне,
Кожним подувом вітру колихану стебелину,
Яка все дрижить в небезпеці й взиває:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Ікоє 3

Ви ж, христолубиві, вчувши про Петра, до мене слухом
прихиліться,
В євангельські вслухайтеся слова, умом до них бо
пригорніться.

Мовить же Матей, звістивши це в Писанні:

Сказав Христос після вечері:

Дітоньки мої, приятелі, учні, ночі цієї,

Відречетесь мене всі, втечете від мене.

Коли ж купно всі жахнулись, увізвав Петро:

Якщо навіть всі зречуться, я не відречусь!

З тобою пробуватиму й вмиратиму, і до тебе взиватиму:

Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Ікос 4

Що кажеш, Учителю? – Петро увізвав. – Хіба б я від тебе
відрікся?

Хіба б я полишив тебе і утік? Хіба не згадаю покликання
твого і гідність?

Ще в свідомості моїй, як мої ноги допіру умив ти,

І кажеш: «Відречешся Мене», – о Ізбавитель?

Все ще роздумую, о Спаситель,

Як умивальницю держачи, до стіп моїх приступив ти,

Який підтримуєш землю і небо держиш.

Руками, що мене сотворили, мої ноги нині омиті.

А ти прорікаєш, що я спокушаюсь й тобі не взиваю:

Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє?

Інок 5

Ще й досі, Безгрішний і Безконечний,
В устах моїх відчуваю смак твоєї Вечері.
І як можу я відректись твого дару?
Чи зрадником стану, я твій таїнник? О горе!
Ліпше померти мені, аніж жити!
Якщо справді це Таїнство втрачу,
Яке я пізнав, і побачив, і знов споглядаю,
Гоже мені отепер поспішити живим аж до аду
(пор. Пс. 54,16 LXX),
Нехай мій язик зараз же до піднебіння мого прилипне
(Пс. 136,6 LXX),
Якщо б я збрехав, або зивати тобі перестав:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє?

Ікос 6

На слова ці Створитель людини Петру відказав:
Що мовляєш ти, друже мій Петре? Не відречешся мене?
Не втечеш? Не відкинеш?
І я бажаю цього, та віра твоя нестійка,
Й спокусам ти не противишся.
Згадай, як море ледь тебе не поглинуло,
Якби свої руки я тобі не подав.
Адже ж ходив ти по морю подібно як Я,
Але як тільки стривожився, то скоро став морем захоплений.
А втім я до тебе поспів, що взивав й промовляв:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Інок 7

Ось і нині кажу тобі, що перш, ніж півень запіє, ти тричі
зрадиш мене.

І немов хвилі морськії, що твій ум оточили й тебе потопили,
ти тричі зречешся мене.

І як тоді взиваючи, так тепер плачучи, ти знайдеш мене,

Та не таким, як колись, що руку тобі подає.

Бо нею, узявши тростину, я починаю писати

Прощення сущим усім від Адама.

Оце тіло моє, яке зриш, стає для мене немов лист паперу,

А кров моя – за чорнило, звідкіль умокаю і пишу,

Роздаючи вічний дар тим, що взивають:

Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Інок 9

Благовірний же Петро як відданий друг,
а Творець готовий був
Знов допомогти йому, як відучий його несталість і слабкість.
Саме так тому і вислухавши, і сказавши,
Дав Господь себе вести добровільно на страждання.
Беззаконниками схоплений, як бажав,
І Юдою проданий, про що наперед знав.
Тоді у двір Кайяфи привели його.
За ним же слідував Петро, щоб побачити, який кінець
буде цього.
А дізнавшись, налякався, задрижав й заголосив:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Ікос 10

Любов'ю великою зрушений, із натовпом злився апостол,
Квапливо ввіходить й до середини двору приходить.
Бачить там «Вогонь ув'язнений» і «сіно возсідаюче»,
Себто Христа, що стоїть перед священником Кайяфою.
Петро, не зніши такого горя, зараз же плаче,
І б'є себе в груди, і в собі тихо так каже:
Ти зв'язаний, Христе, терпиш й перенесиш терпляче.
Плюють на твій Лик, перед яким Серафими закривають
обличчя,
Тремтячи, дрижачи і взиваючи:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Інок II

О Учителю, тебе ударяють, а я живий залишаюсь
і на це споглядаю?
Чоловіколюбче, тебе зневажають, земля ж це бачить,
і зносить, і не розверзається,
щоб пожерти тобі неслухняних?
Над тобою глумляться, а небо це бачить і не згортається,
Й живучі на нім не прогнівляються?
І не гнівається Михаїл, коли тебе ударяють,
І земних не спалює, не опалляє?
Тай Гавриїл терпить й не опалляє зухвалих?
Хоч всі сили небесні вгорі змовкають,
Я ж поражений і збентежений до тебе взиваю:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Іконе 12

Коли це промовив, умовкнув Петро, і пригнічений
від приголомшення,

Не мовив більше нічого. Та раптом той, який добре мовчав,
таки зле промовляв,

Щоб Істина-Христос істинно прорік,

Й явився неправдивим всякий чоловік (пор. Рим 3,4).

Що ж скажемо, браття? Задля того відрікається Кифа,
щоб Творець правду прорік?

Нехай так не буде, щоб сказав я таке про Христа.

Але так я вважатиму, що усе Він бачить задалегідь,

І об'являє, і наперед забезпечує тих, що взивають:

Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Інок 13

Петро ж утихнув ненадовго, як я раніш уже сказав.
Від збентеження він трохи вгамувався й сидів собі
задуманий, похмурий всередині двора.

Розглядала ж його служниця одна
Й обходила довкола Христового ученика.

З голови до ніг оглядаючи докладно,

А збагнувши, до нього горлає:

І ти колись же достеменно із Галилеєм був!

Петро ж відказав їй: Про що ти говориш, не знаю,

Не відаю того, кого закликають ті, що взивають:

Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Ікоє 14

Втратив ти скоро, апостоле, силу, й дівча тебе повалило.
Але підведись, підхопись і, як борець, в передшу міць ізнов
підпережись!

Хіба б не поборовся з кимось дужчим ти?
І як же ж словом був ти знесений одним?
Підійшло ж до тебе кволе дівча,
Й, мабуть, мурмочучи зніяковіло тобі оте сказало,
що сказало.

А ти її мурмотання злякавшись, немов скреготання,
їй заявив: Про що ти говориш, не знаю.
Чому ж дівча тебе сповнило жахом, й чому не ввізвав ти:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє?

Інок 15

Праведний, гадаючи, що дівчисько нацькували ті,
що всередині двора,
Покидає двір і, спіткнувшись у воротях, і там упада.
Бо і інша там служниця, підійшовши, як Писання повідáє,
До тих, що грілись при кострі, отак промовляє,
Що і цей муж, очевидно, з Назореєм разом був щодня.
Стривожений же Кифа на це відказав:
Не знаю я цього мужа, з ним не знайомий я!
Не відаю цього чоловіка, якого вихваляють ті, які взивають:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Ікос 16

Не знаєш цього чоловіка, о Петре? Не знаєш цієї людини,
як ти промовив?

Чи не се ти хочеш повісти, що знаєш його не лише як людину,
але і як Бога?

Чи не подбав, щоб навчити, отож, беззаконних,

Що Розп'ятий є істинним Богом?

Бо хоч і в тілі постраждав тіла Носитель,

Від Непорочної безсіменно родившись,

Але воістину Він – Бог, і не вмирає Той, Хто тілом помирає.

Був схоплений як видимий, недоступний же нікому

як невидимий,

Лише, наскільки можливо, для тих, що взивають:

Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Ікос 17

Оспівуємо тебе, Владико, яко благ псалом (Лс 146,1 LXX),

Хвалимо тебе, Господи, бо ти перетерпів усе.

А твій Петро, анічогісінько не переніши, зраджує тебе.

Бичували тебе, а Петро відрікався тебе.

Невойовничий він зовсім борець;

Повалений бо вже двічі жінками,

Він і втретє перемагається якимись чоловіками.

Бо ж трохи згодом деякі інші приступили й на Петра

нападають,

Та й з клятвою він відрікається,

І враз півень це викрив і увізвав:

Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Інок 18

Спів півня почувши, Петро, скликнувши враз,
Риданням заголосив зі сльозами: Горе мені, горе!
Куди подамся? Де стану? Куди покажусь?
Що скажусь? Як поясню? Що покину? Що прийму?
Що вдію? Як перенесу? На що зіпрусь?
Яку поразку оплачу мою? Першу чи другу?
Бо лихо трикратне спіткало мене!
Лукавий тричі наївного мене повалив.
Непомітно стрілою уражений, та повержений вочевидь!
Як же ж гордо я ум свій підняв і не увізвав:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Інок 19

Ти – кріпость моя і пісня, Чоловіколюбче, мене не зостав!
(Пс 117,14 LXX)

Плачучи Петро це промовляв, коли до учнів Ізбавителя
йшов.

На голову руки поклавши, він отак заволав:

Горе мені, слуги Христа!

Уже сповнив я Христові пророчі слова

Щодо потрійного відречення мого.

Тож співплачте зі мною й ремствуючи скажіте мені:

Де ж любов твоя й ревність? Де впевненість і тверезість?

Де ж цей ум, що блукав, і не увізвав:

Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє?

Ікос 20

Перемагається Милосердний Петровими сльозами
і прощєння посилає;
Адже з розбійником там на Хресті бесідуючи, Господь теж
і Петру натякає:
О друже розбійниче мій, будь сьогодні зі мною,
Бо Петро покинув мене.
Однак і йому, і тобі, і просящим
Я, Чоловіколюбєць, серце відкриваю моє.
«Пом'яни мене», – зі сльозами, розбійниче, до мене
промовляєш,
«Не відкинь мене», – ридаючи, Петро теж узиває.
Тому це кажу тобі, і йому, і тим, що взивають:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Інок 21

Ніхто не безгрішний, непереможний ніхто – не легковажте.
Я – Єдиний Безгрішний, тому всім вам свій дар розгортаю.
Але, може, хтось скаже: Звідки, о чоловіче, це знаєш,
Що покликаний був знову упалий Петро?
Уже достеменно доказую, через когó
Був посланий дар колись Петру.
Голос ангела був звернений до жінок:
Коли скажете всім, скажіть також і Петру:
Не бійся, Учитель сказав: Знову взивай:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє!

Ікос 22

Назустріч вийди, о святий, і Господа прийми, який до тебе
ось гряде
З гробниці, немов з весільної світлиці! Таж через мене,
ангела свого, до тебе він рече,
Сказавши ось таке: У відчай не впадай щодо відпущення
гріха,

Але молися, щоб у спокусу знов не впав.
Отож, нехай нам не вигадує ніхто, що Петрові
Падіння не було прощено ніколи.
Прощення ж бажаючи подати, Христос на землю прийшов,
Бажаючи простити, він на Хресті розп'ятий був,
Прощаючи, він покорив смерть отим, які звивають:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Ікос 23

«Прости, Владико!» – закликає до Творця, новообрані ви,
Коли куштуєте джерело купелі солодке й благає,
Скоріш просвітїться, не лише охрестїться,
Не обманно прийміть сьогодні цей дар,
Щоб Бог не сказав: Коли оці увійшли,
Осквернили землю мою (Єр 2,7).
Хай же не станеться нині, щоб так ти сказав, о Христе!
Але щоб скоро прийшов ти й їх радо прийняв
Разом з нами тих, які з вірою до тебе взивають:
Поспіши та спаси, Святий, стадо твоє.

Джерела Християнського Сходу

Роман Сладкопівець
КОНДАК ПРО ВІДРЕЧЕННЯ ПЕТРА

Технічний редактор
Галина Горбачук

Підписано до друку 10.03.2017. Формат 60x84 1/16.
Папір офс. Офс. друк.
Ум.-друк. арк. 1,9. Ум. фарбовідб. 2,3. Обл.-вид. арк. 0,4.

ТзОВ Видавництво «Свічудо»
(Свідоцтво серії ДК №1651 від 15.01.2001)
79008, м. Львів, а/с 808, вул. Винниченка, 22.
Тел.: (032) 244-57-44, факс: (032) 240-35-08
e-mail: post@svichado.com, url: www.svichado.com

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
у друкарні ТзОВ «Зерцало»

(Свідоцтво серії ААВ № 219930 від 30.01.2013)
вул. Січових стрільців, 35-а, с. Кртошин,
Пустомитівський р-н, Львівська обл.